

ХРОНИКА / CHRONICLE

МЕЖДУНАРОДНА ГОДИШНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ИНСТИТУТА ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“ ПРИ БАН (СОФИЯ, 14–15 МАЙ 2019 Г.)

INTERNATIONAL ANNUAL CONFERENCE OF THE INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE PROF. LYUBOMIR ANDREYCHIN AT BAS (SOFIA, 14–15 MAY 2019)

През 2019 година Българската академия на науките празнува своята 150-годишнина и Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ отбеляза този юбилей с провеждането на поредната Международна годишна научна конференция. По традиция тя се състоя в средата на месец май, когато е датата на основаването и на самия Институт (15 май 1942 г.), в сградата на Българската академия на науките.

Научният форум беше организиран от учените на Института с помощта на колеги, работещи в различни университети по света, както и на изтъкнати чуждестранни българисти, които взеха участие в програмния комитет на конференцията. Тази година бяха представени над 40 доклада, а общият брой на участниците надхвърли 100 души от различни научни институции в България и в чужбина – Кирило-Методиевския научен център – БАН, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Югозападния университет, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Тракийския университет в Стара Загора, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Шуменския университет „Константин Преславски“, Университета „Проф. д-р Асен Златаров“, Университета по архитектура, строителство и геодезия, Медицинския университет – София, Медицинския университет – Пловдив, както и научни организации от Канада, САЩ, Южна Корея, Норвегия, Полша, Словакия, Русия. В рамките на конференцията се проведе и кръгла маса, посветена на актуални въпроси на съвременния български книжовен език.

Международната годишна научна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ беше открита на 14 май от директора на Института – проф. Светла Коева, след което бяха прочетени слова и приветствия от представители на различни научни организации, с които Институтът

има партньорски отношения. Слово произнесе акад. Михаил Виденов, председател на Отделението за хуманитарни и обществени науки на Събранието на академиците и член-кореспондентите към Българската академия на науките. Поздравителен адрес от името на декана на Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ прочете проф. Петя Осенова. Проф. Надка Николова, ръководител на Катедрата по български език на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, лично произнесе своето приветствие. Г-н Николай Кънчев, заместник-директорът на издателство „АзБуки“, също поздрави Института за български език и присъстващите на форума от името на директора на издателството – д-р Надя Кантарева-Барух.

По своята тематика изнесените доклади представяха всички направления, в които работи Институтът за български език, без да се ограничават само до тях: съвременен български език, българска лексикология и лексикография, терминология и терминография, история на българския език, българска диалектология, българска етимология, българска ономастика, етнолингвистика, общо и съпоставително езикознание и компютърна лингвистика. Сборникът с докладите е достъпен в интернет в съответния подраздел на страницата на конференцията (<http://ibl.bas.bg/confib12019/>).

В първия ден от форума бяха проведени две заседания, както и кръглата маса по актуални въпроси на съвременния български книжовен език.

Първото заседание с тема „История на българския език“ се състоя в зала „Проф. Марин Дринов“ под председателството на акад. М. Виденов и в него бяха представени четири доклада. В изследването си „Към въпроса за прабългарската военна титулатура“ Елка Мирчева изложи хипотеза относно значението на една непозната досега прабългарска военна титла (*чатхул*) в съпоставка с гръцкия прототип на текста. В доклада на Магдалена Абаджиева и Марияна Цибранска-Костова „Християнската лексика на Славянския юг между православие и католицизъм: лексемата *радъвникъ*“ бяха разгледани редки названия за свещеник и беше демонстрирана приемствеността в сферата на литургическата терминология и вътрешно- и външноезиковите закономерности, обуславящи ареалните особености в това семантично поле. В разработката си „Последованието на Петдесетница в ръкописната традиция от XV век“ Христина Тончева-Тодорова изнесе данни за неизследвани досега пентикостарни молитви и за пръв път представи някои следи от текстовото и лексикалното редактиране на тези текстове. Докладът на Лучия Антонова-Василева „Специфични успоредици между езика на Мариинското евангелие и българските говори в района Южно Косово – Северна Албания“ привежда доказателства за принадлежността на разгледаните диалекти към българския езиков континуум въз основа на редица характерни за българските диалекти явления.

Второто заседание на тема „Терминология“ беше ръководено от доц. Екатерина Търпоманова и в него бяха изнесени три доклада. „Първи появи на семантично представяне на термини на български език“ на Велислава Стойкова предложи описание и анализ на семантичните подходи, използвани в първия печатен гръцко-български речник. В изследването си „Операторна лексика в медицинския научен текст“ Павлина Кънчева анализира лексикалния пласт

съществителни имена, които участват в терминологичните единици като ключови думи за разбиране на категориалната същност и класификационната стойност на научните понятия. Кристияна Симеонова представи своите „Наблюдения върху употребата на някои причастни форми като терминоеlementи в терминологията“, извеждайки заключения относно мястото на причастията в терминологията и значението им за нейното обогатяване.

По същото време в зала „Иван Евстратиев Гешов“ под ръководството на доц. Руска Станчева и проф. Красимира Алексова се проведе кръглата маса по актуални въпроси на съвременния български книжовен език, която, както обикновено, бе придружена от оживена дискусия. Отправна точка на обсъжданията бе представянето на резултатите от изследването на обществените нагласи и ценностните ориентации към българския книжовен език като фактор при кодификацията на нормите му, проведено в рамките на едноименния проект. На дневен ред бяха поставени редица традиционно дискусийни явления от сферата на езиковата и кодификаторската практика.

Вторият ден на конференцията започна с тържествено заседание, по време на което чл.-кор. Васил Николов, зам.-председател на Българската академия на науките, прочете приветствие от името на нейния председател акад. Юлиан Ревалски. След това бяха връчени няколко награди. Голямата награда на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ беше присъдена на проф. Малгожата Коритковска от Института по славистика на Полската академия на науките за приноса ѝ към развитието на българската езиковедска наука. Други две грамоти бяха връчени на проф. Румяна Златанова и на проф. Рая Заимова за техните щедри дарения на научна литература в подкрепа на работата на изследователите от Института за български език и бъдещите им научни постижения. След тържествената част конференцията продължи с представяне на научните доклади в рамките на осем паралелно протичащи заседания.

На първото за деня заседание в зала „Проф. Марин Дринов“ с председател чл.-кор. Емилия Пернишка бяха представени научни изследвания в областта на етнолингвистиката и в него взеха участие учени от Русия и от Института за български език. Докладът на Ирина Седакова на тема „Нетрадиционные ценности и их традиционные корреляты в болгарском и русском языках (1): *талант, успех и удача*“ бе посветен на съпоставителния анализ на концепти от сферата на славянската аксиология, а разработката на Максим Стаменов „Хайдутин и хайдутин – значение и мит“ дискутира семантиката на заемката *хайдутин* с оглед на разминаването между днешното ѝ значение и съдържанието, което ѝ е било приписвано в миналото. В представянето си „Полската и българската разговорна метафорична лексика от тематичната област физическо обкръжение на човека“ Петър Сотиров изложи някои прилики и разлики в областта на разговорната метафора между носителите на полския и българския език. Докладът на Диана Балашевич „Особености на развоя на наратива за сватбената церемония в с. Мики (Ксантийско)“ представи особеностите на анализирания сватбен наратив в зависимост от това, дали те са следствие от задаването на въвеждащи въпроси или разказващият достига до тях по собствен асоциативен път.

На второто заседание „История на българския език“ с председател проф. Йовка Тишева бяха разгледани проблеми, засягащи различни етапи от развитието на българския език – от най-стари времена до епохата на Възраждането. Докладът на Албена Мирчева „Общобалканска и палеобалканска лексика в българския език“ представи критичен обзор на различните мнения и проблеми, свързани с етимологичния анализ на общобалканските и балкано-карпатските думи с вероятен палеобалкански произход. Изследването на Татяна Илиева „Морфолого-синтактично словообразуване в историята на българския език, или за категориалните преобразования на една старобългарска дума“ разглежда ролята на морфо-синтактичния способ за произвеждането на нови лексикални единици в историята на българския език. В доклада на Христо Салджиев на тема „Езиковата идентичност на власите в средновековна България“ бе прокарана хипотезата, че разглежданият език на власите произхожда от езика на късните латински надписи от Мизия и останалите части от българските земи. Разработката на Надка Николова „Книга за писма“ от Стоян и Христо Караминкови – образец за търговска кореспонденция от 1850 г.“ изложи съдържателен анализ на образците за търговски писма, поместени в разглежданото ръководство.

Третото и четвъртото заседание бяха посветени на различни аспекти на съвременния български език. В заседанието, председателствано от проф. Петя Осенова, бяха засегнати актуални проблеми на синтаксиса. В доклада си „Комплементите в български“ Светла Коева представи семантична класификация и концептуален модел за описание на групи български предикати от гледна точка на множеството допустими комплементи и семантиката на получените конструкции. Представянето на Хетил Ро Хауге на тема *Getting to Grips with Beginnings: The “TAKE conj V” Constructions in Nordic and Balkan Languages* запозна аудиторията със семантиката и синтаксиса на типологично сходни конструкции с начинателно значение в скандинавските и балканските езици. В доклада си „Някои особености на словоредата в българския разговорен синтаксис“ Радослав Цонев изложи характерни черти на разговорния синтаксис на главните и подчинените части на изречението и фразата и факторите, които ги обуславят. Докладът на Мирена Пацева, озаглавен „Кохерентни и некохерентни афикси за образуване на съществителни имена“, бе посветен на особеностите на словообразуването с оглед на прозодичните особености на афиксите, способността им да предизвикват ресилабификация, подредбата им един спрямо друг в производните думи и др. В актуалния по своята тематика доклад „Жив ли е пуризмът в общественото мнение“ Красимира Алексова и Руска Станчева дискутираха резултатите от проведеното мащабно емпирично изследване относно нагласите на съвременните българи спрямо чуждото влияние върху българския език.

Докладите, изнесени в рамките на последното за деня заседание, председателствано от проф. Стефана Димитрова, поставиха някои проблеми на морфологията и синтаксиса. Докладът на Олга Арнаудова *Another Look at Bulgarian Doubling* дискутира типологията на конструкциите с удвояване на местоименни клитики от гледна точка на задължителността на удвояването, характеристиките и дистрибуцията на конструкциите и съответстващото им син-

тактично представяне. Разработката на Спас Рангелов на тема *The Typology of Locus and Contemporary Bulgarian* постави в изследователския фокус явления, типични за маркиране върху опората, които се наблюдават на нивото на номиналната фраза и на нивото на простото изречение в съвременния разговорен български език. В доклада си *The Meaning of Evidentiality in Bulgarian* Анастасия Смирнова убедително защити тезата, че наред с източника на информация евиденциалността в българския език кодира темпорална и модална информация. В един по-различен ракурс към актуалните тенденции в съвременния български език изследването на Катя Исса „Противоположни тенденции в езика на билингвите в процеса на превключване на кодове“ представи социолингвистичните наблюдения на авторката върху превключване между езикови кодове при български емигранти, носители на български и английски език.

Първото от заседанията, протичащи паралелно в зала „Иван Евстратиев Гешов“, бе председателствано от доц. Татяна Александрова и посветено на лексикологията и лексикографията. В първия доклад „Към въпроса за междуезиковата еквивалентност при фразеологията (лексикографски аспекти)“, изготвен в съавторство от Диана Благоева, Мачей Яскот и Войчех Сосновски, се проблематизира въпросът за междуезиковата еквивалентност и концепцията за нейното представяне в „Речник на активната фразеология в българския и полския език“. В доклада *Enriching WordNet with Frame Semantics* от Светла Коева, Димитър Христов, Цветана Димитрова и Валентина Стефанова бе дискутирано съчетаването на информацията от УърдНет и Речника на семантико-синтактичните рамки на глаголите в английски с оглед на моделите за съотнасяне на глаголни синонимни множества с определени свойства с номинални синонимни множества от определени семантични класове. В разработката на Надежда Костова и Мария Кошкова „Омонимията като следствие от повторно заемане на чужди думи (върху български и словашки материал)“ бе обсъдено сходното семантично развитие на двата езика при презаеждането на лексеми от интернационалната лексика. Последният доклад от това заседание на тема „Нови фразеологизми в българската разговорна практика на чужденци“ с автори Елена Хаджиева и Рени Манова бе посветен на изследването на степента на усвояване на често срещани нови фразеологизми от страна на чуждестранни студенти.

Второто заседание в зала „Иван Евстратиев Гешов“ с председател проф. Валентин Гешев на тема „Българска ономастика“ започна с доклада на А. Чолева-Димитрова „Старинни местни имена от Понишавието (Нишавската долина)“, в който беше представена микротопонимията на 6 селища, намиращи се в Западните покрайнини в днешна Р. Сърбия. Въз основа на ономастични анализи и сравнителен материал беше доказана близостта на тези названия с българската топонимия и бяха направени изводи за произхода на имената. В доклада на Катя Чаралозова със заглавие „Система на българските собствени лични имена (семантико-прагматично изследване)“ беше приложен нетрадиционен за българската ономастика подход за проучване на българските лични имена, заимстван от модела на А. Вежбицка за изследване на семантиката и прагматиката на личните имена в типологично различни езици, с цел да се предложи нова семантична и морфологична класификация. С доклада си „За

един антропонимен текст в отчета на Одеското българско настоятелство (1878 – 1880 г.)“ Марияна Парзулова представи свое изследване, посветено на един неизвестен документ от 19. в., съдържащ данни за българската ономастика и по-конкретно за личните и фамилните имена на българи, обучавали се в Одеса през 19. в. Последният доклад „Хидрографски термини за река, поток в микротопоними от Западна България“ беше представен от Надежда Данчева и интерпретираше един слабо разработен проблем в българската ономастика – топонимизираните хидрографски термини, срещащи се в микротопоними от територията на Западна България.

По време на третото заседание в зала „Иван Евстратиев Гешов“ с председател доц. Марина Джонова бяха представени няколко разработки, разискващи проблеми на общото езиковедие. В своя доклад „Латинска личноименна система: собствено име (преномен) и отражението му в южнославянските антропонимни системи“ Гергана Петкова, Ваня Иванова, Жена Гундашева и Димитър Мирчев изложиха резултатите от съпоставително изследване на българските, сръбските, хърватските и словенските лични имена, образувани от римски преномен, като представиха техен пълен списък и коментираха изконната им етимология. В разработката си *Source, Goal and Company in Judeo-Spanish* Искра Добрева засегна темата за отражението на балканските езици върху употребата на предлозите в сефарадския, като изложи своята теза, че различията между испанския и сефарадския в това отношение могат да бъдат обяснени и чрез контактите на втория с останалите балкански езици. Докладът на Вехбие Балиева „Фрейм скриптове, фрейм сценарии и игри в обучението по български език като втори на 5–6-годишни деца билингви“ запозна аудиторията с възможностите на един специфичен метод, който позволява на учителя чрез специално подготвени игри да задържи вниманието на детето и едновременно с това да осъществи планомерно въздействие и на по-дълбоко когнитивно ниво. Два от представените в това заседание доклади бяха свързани с проблемите на превода. „Лексико-семантична репрезентация на български и на френски на идеята за граница чрез думите „граница“ и „предел“, *frontière* и *limite*“ с автор Невена Стоянова анализира езиковата асиметрия между два неродствени езика, български и френски, въз основа на понятието за граница. Докладът на Ралица Люцканова-Костова, озаглавен „Понятието *quee* и възможните му художествени преводи на български език“, представи наблюдения над съвременната преводаческата практика и опитите да бъде предадена в цялост ключовата информация за дадено произведение при художествения превод.

Заклучителното заседание с председател проф. Радка Влахова бе посветено на българската диалектология. Изследването на Илияна Гаравалова „Ономастиологични и мотивационни паралели между българските и европейските названия на ледената висулка“ дискутира успоредици между български диалектни названия на даденото понятие и названията му в други европейски езици. В доклада си „Онтологичен модел на диалектната делитба на българския език“ Росица Декова представи концепция за структуриране и формализация на диалектната информация и демонстрира убедително успешното съчетание между диалектологията и компютърната лингвистика. В разработката си

„Български следи в епиграфски надгробни паметници от Беломорието (Егейска Македония)“ Георги Митринов подложи на анализ български антропонимен материал от Беломорието. В последния за заседанието доклад „За сътворението без Създателя. Бележки върху един коментар към Битие (по ркпс РАН 320)“ Малгожата Сковронек представи текстологичен анализ на коментар, включен в разглеждания текст.

Всяко от заседанията бе придружено от научна дискусия, в рамките на която аудиторията и авторите имаха възможност да споделят впечатленията си от докладите, да обсъдят повдигнатите в тях въпроси и да обменят ценни идеи и насоки за бъдещото развитие на представените разработки. Лингвистичната проблематика бе една от основните теми и по време на кафе паузите, обедната почивка и коктейла, състоял се след научната част на 14 май.

Конференцията беше закрыта от проф. Светла Коева, която сподели отличните си впечатления от научната стойност на изнесените доклади и разнообразието на представената проблематика и благодари на всички участници и на аудиторията. В заключение проф. Св. Коева изрази надеждите си следващата конференцията да затвърди и да надгради постиженията на досегашните издания.

**Мая Влахова-Ангелова, Светлозара Лесева /
Maya Vlahova-Angelova, Svetlozara Leseva**

✉ *Гл. ас. д-р Мая Влахова-Ангелова*

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН
mvlahova@ibl.bas.bg

✉ *Гл. ас. д-р Светлозара Лесева*

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН
zarka@dcl.bas.bg

✉ *Assist. Prof. Maya Vlahova-Angelova, PhD*

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
mvlahova@ibl.bas.bg

✉ *Assist. Prof. Svetlozara Leseva, PhD*

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
zarka@dcl.bas.bg